

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Geo-hydrographia s. orbis terrarum descriptio - Cod. Ettenheim-Münster 111-116

Gallia seu Francia - Ettenheim-Münster 112

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Caput II.

[urn:nbn:de:bsz:31-111144](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111144)

4
20
annes Calvinus, qui postmodum Calvinus dicitur voluit.
Ecclesie ministerio manipatus, primum Capellam ha-
bit in Ecclesia Cathedrali, postea Pontis Episcopi
|: Pont L'Evêque:| Carthusus factus, tunc sectam in-
venit in Ecclesiam, quae ab ipsius nomine Calviniana
dicta est, et cui plures tunc in Gallia tunc alibi
adhæserunt, necnon atrocium dissidiorum et bello-
rum semina jecit. Ipse Calvinus tandem Geneva
|: Geneve:| decessit à vitâ 22. Maji an. 1564.

Capitulum II.

De Provincia Aurelianensi.

Provincia Aurelianensis |: L'Orleanois:| sita est cir-
cum Ligerim, quae idam perficitur ac in duas fere a-
quales dividit partes, Septentrionalem Scythiam et
Meridionalem. Ejus limites sunt ab Oriente pro-
vincia seu ager Lugdunensis, Ducatus Burgundia, et
Campania; à Septentrione Insula Francia, et
Normannia; ab Occidente Britannia; et à Meri-
die Guienna. Fertillissima est, unde et
Francia Granarium vulgò nuncupatur.

Illius tredæim numerantur minores provincie
seu Tractus, quos singulis §§. exhibemus.

S. I.

De Provincia seu Agro Aurelianensi.

proprie et specialiter sic dicto.

Hujus Provincia seu Agri, quem Galli L'Orleanois pro-
pe nuncupant, exiguus est Tractus. circa Ligerim ad
Orientalem totius Provincia partem situm habet. in
eo occurrunt

Aurelia seu Aurelianum |: Orleans:| totius Provincia
Metropolis, et maximis jucundissimisque totius Regni
civitatibus facile adnumeranda Urbis triginta duobus
Milliaribus à Lutetia, octodecim supra Blasam |: Blois:|
et triginta quatuor à Turonibus |: Tours:| distans, in
amœnâ planitie ad borealem Ligeris ripam sita, ad
quam ab hujus annis aquilonari ripâ secundum arcum
lapidibus quadrato ponte transitur. Per vetusta
civitas Romanis sub nomine Genabi nota. Illius li-
tus amœnitate et commoditate impulsus Aurelianus
Imperator eam amplificavit, atque suo nomine Aureli-
anum seu Aurelianum dicitur voluit.

Ab Atilâ Hunnorum Rege an. 450. perperam obessa
fuit, et sub Romanorum potestate remansit, donec
Clodoveus Francorum Rex Sigis, qui tunc ibi pro Ro-

188. 28.

188. 29.

manis imperabat, devicta, Romani ~~construxerunt~~ in
Gallia Imperii reliquias extinxit, tunc enim et ipsa
Francorum facta est. Anno 1429. famosa Aure-
lianensis praesidia impedit, quominus Angli, qui eam
obridebant, illa potiti sunt, idque primum illius belli
facinus fuit, quod pro Carolo VII. Francia Regis edidit.

Vicos habet adaeque ~~construxerunt~~ invicem, ovalisque
refert figuram. Titulo Ducatus gaudet unicum
tractu huius, cuius Dominator Dux Australianensis pri-
mus Regis Languinis Princeps. Habet Sedem Episco-
palem Metropoli Parisiensi subiectam; ut et Uni-
versitatem, in qua tamen non nisi Jus Canonicum
et Civile docentur. Praeter Cathedralium Eule-

Riam, varia alia huius numerantur Ecclesiae Colle-
giata, Monasteria et Conventus, inter quae cele-
bratur Monasterium Benedictinorum Congregatio-
nis S. Mauri.

Varia quoque Australiani memorantur celebrata Con-
cilia: Primum sub Regno Clodovaei an. 511. Secundum
sub Joanne Papa II. an. 533. vel, ut vult Baronius, an.
536. Tertium an. 538. Quartum an. 541. Quin-
tum an. 549. vel, ut alii volunt, 552. Sextum an. 645.
Septimum an. 786. Octavum an. 1022. Nonum anno
1029. Decimum an. 1172. Et denique Undecimum anno
1411.

§. II.

30. 1777.

De Tractu Nivernensi.

Tractus Nivernensis: Le Nivernois: limites habet
versus Septentrionem Tractum Vastiniensem: Le gati-
nois: versus Orientem Burgundiam; versus Meridi-
em Bourbonensem provinciam; et versus Occidentem
regionem Bituricensem. Fertilis est in vino, fou-
mento, variisque fructibus; ferri fodinis etiam dives;
pluresque fluvii illum perfluunt, quorum tres navi-
gia sustinent, nempe Ligeris: La Loire: Elavens
L' Allier: et Jeanna: L' Yonne: Habet titulum
Ducatus Paris.

In eo solum huius notatur
Nivernum seu Neveerum: Nevers: Urbis venusta,
et pro sua amplitudine satis populosa, ut quae 2000.
ciriter insulas et 1000. focos numerat. Caput est Duce-
tus, a qua ipse nomen habet. Amoenò loco sita am-
phitheatrū figuram exhibet, et ad ripam Ligeris ~~exten-~~
ditur, quae sub viginti arcuum ponte fluit. Plateas
suo vicis habet angustos, solamque inaequale. Adest
etiam Balatium Ducale Opus antiquum.

Olim huius Civitatis Augustonemetum, Neoburum, seu

21
Noviodunum Æduorum nuncupata fuit. Julius Cæsar de Bell. Gall. lib. 4. Ptolomæus, et vetustissimi Scrip-
tores eam Noviodunum vocant: at jam Antonini, qui
circa an. 394. floruisse creditur, a tunc nomen mutaverat,
ut qui in suo Itinerario eam Nivernum seu Naverum
appellet, quod nomen Niveris flumen, quod hinc Ligeri
influit, eidem imponisse videtur.

Episcopatus Nivernensis inter vetustissimos totius
Francia numeratur; enimvero statim post Apostolo-
rum aetatem initium hunc esse dicitur, quamvis hæc
opinio non omnibus probetur. Episcopus Niver-
nenis est Suffraganeus Archiepiscopi Senonensis.
Adest hic etiam Abbatia Canonorum Regularium S.
Augustini, et Monasterium Monialium Ordinis S. Be-
nedicti.

S. III

31.

De Bertia seu Ducatu Bituri-
censi.

Bertia seu Ducatus Bituricensis | Berry | confinis
est ad Septentrionem Agro Aurelianensi; ad Orientem
Nivernensi; ad Meridiem Burbonensi et Marchia Super-
iori, atque ad Occidentem Tractu Dictaviensi. Nomen,
teste Julio Cæsare in suis Commentariis, accepit à Biturigi-
bus celeberrimis Celtarum populis, qui Bituriges Cubi dic-
ti sunt ad distinctionem Biturigum Vibiscorum, qui circa
Burdigalam sedes habebant. Tota hæc provincia
aere temperato gaudet, frumenti, leguminum, fructuum,
canabis, lini, et vini, quod multis in locis Burgundo hæc
palmarum cedit, feracissima; optima quoque pasua
mitisque clima multum conferunt ad verum pingue-
dinem delicatamque eorum lanam. Serunt hic etiam
reperiuntur Argenti ferrique fodinas, in quibus tamen
nulli adhibentur operarii. Ochra quoque fodinam
habet, quæ ad metalla fundenda, et colorem inducendum
penitilis est. An. 1754. 23. Aug. Delphino natus est
Princeps, quem Rex Ludovicus XV. Ducem Bituricensem
dixit. Hic solum notatur

Biturix seu Bituriga, aut Biturica, et Bituriga | Bour-
ges | Urbis amplissima et totius provincie caput, quam,
pater propria propugnacula, circumjacentes paludes satis
munitam efficiunt. Pita est Avon | Uron | inter et
Avaram seu Avram | Evre | fluvios. Olim, ut Cæsar
memorat, Avarium appellabatur, quod nomen ab Avra
flumine, quod eam aluit, acceperat: at sub finem

Saeculo V. relicto veteri nomine Biturix seu Bituriges et Biturige dicitur cepit. 590. ante Christi adventum annis sedes fuit Celtarum Regni illius, quod Ambigatus tenebat. Sub Imperatore Augusto Caput erat prima Aquitania, postquam Julius Caesar viginti quinque ante Christum annis eam occupasset jam, atque ex 40000. incolis 800. duntaxat vivere permisisset. Saeculo V. à Visigothis multas exantlarit et perperam est calamitates. In bello interno et civili Hugonotes inter et Catholicos, quod Saeculo XVI. Franciam afflicto, ab Hugonotis occupata fuit 27. maji. an. 1562. et eodem anno 1. septemb. à Duce Guisio pro Rege Carolo IX. recuperata fuit; atque ipsa ab eo tempore foederatis Catholicis semper adherit, donec tandem an. 1594. Henrico IV. se submisit.

Licet amplissima sit, non tamen admodum populosa est, praecipuanque incolarum qui summatione 14800. numerum haud excedunt, partem implent Clerici, Nobiles et Studiosi. Nullarum rerum hic exercetur negotiatio nisi earum, quae civibus ad sustentationem sunt necessariae. His autem tot viros Nobiles, cuius privilegia à Ludovico XI. hujus civitatis Consuli et Scabinis indulta accersunt, et etiam quod Cives à longo jam tempore negotiationi incumbere detrectant: hi, per jocum, Veneres Bituricenses nuncupantur, quoniam Urbs pro iniquibus Veneream habeat; at alii dicunt, ipsius insignia exhibere Arimam in Cathedrali sedentem, unde illud de imperito quovis, qui Doctoris lauream adeptus est, proverbium, quod Civitatis Bituricensis coma seu insignia exhibeat. In veterem et novam distinguuntur, haecque tantum femina occupat spatium ac illa.

Habet Sedem Archiepiscopalem à S. Ursino fundatam. Illius Praesul prae Metropolitani, adhuc Patriarcha, et Primatis titulos sibi vindicat in Aquitania; tanquam Patriarcha jurisdictionem exercet in Archiepiscopos Narbonensem et Tolosanum; tanquam Primas in Archiepiscopos Burdigalensem et Auscorum in Secunda et tertia Aquitania Metropolitano; denique tanquam Metropolitano quinque numerat Suffraganeos.

Ecclesia Cathedralis S. Stephano Dedicata est, illiusque Capitulum Summae Sedi immediate subiectum est. Capitulum, quod Sancta Capella dicitur, à Joanne de

Franciae Dux Bituricensis anno 1400. fundatum fuit.
 Ecclesia Collegiata ad S. Ursinum fundata perhibetur
 à S. Deiderato Bituricensi Archiepiscopo, qui an. 552.
 diei septimum obiit: primum S. Symphoriani, cui dica-
 ta erat, nomen habuit, at postquam an. circiter 558.
 corpus S. Ursini primi Bituricensis Episcopi in illam
 fuit illatum, tum etiam ab ipso multiplicari coepit.
 alia adhuc hic numerantur Collegiata Ecclesia.

Maximo huic Civitati ornamento est Universi-
 tas à S. Ludovico, ut ferunt, fundata. Quatuor
 facultatibus constat: Theologiam obtinent Jesui-
 ta an. 1625. ab Henrico Bobonio fundatam ipsiq[ue]
 traditam.

Hic etiam varia Synodi celebrata memorantur,
 ut an. 1031. 1149. 1215. 1227. vel 26. 1276. 1286. p.
 an. 1438. sub Carolo VII. hic Cleri Gallicani Conventus
 habitus fuit, in quo Basilaense Concilium velut legiti-
 mum agnitum et declaratum est, ad cuius Decretorum
 normam famosa illa Constitutio Sanctis pragmatica
 dicta, in qua Concilium istud probabatur, promissa et
 edita fuit, quae usque ad an. 1516. persistit, quo Leo-
 nem X. Papam inter et Francisum I. Francia Regem
 crebris concordatis suppressa fuit et antiquata.

Supra memoratus Carolus VII. duos adhuc Cleri Gal-
 licani Conventus in hac Urbe instituit, in quibus Euge-
 nius IV. velut legitimus Papa agnitus fuit. An. 1516.
 1584. et 1643. alia adhuc Synodi ab Archiepiscopis
 hic celebrata memorantur.

§. IV.

1809. 32.

De Turonia seu Tractu Turonensi.

Turonis seu Tractus Turonensis [Touraine:] à Lige-
 ni in duas partes dividitur. Limites ejus sunt ad Septen-
 trionem Cenomania; ad Orientem Aurelianensis Ager;
 ad Meridiem Tractus Bituricensis; ad eorum Bictoria,
 et ad Occidentem Andegavia. Ejus latitudo ab ortu
 in Oceanum non nisi 22. miliaria comprehendit, et
 longitudo ab Austro ad boream 24. Prater multos
 rivos, quibus regio haec irrigatur, septendecim
 flumina illam perflunt, inter quae eminent Ligeris,
 quae ei tam ad negotiationem quam cum ceteris pro-
 vincijs communicationem multa afferunt commoda.

Ipsius clima temperatum est. Planities et cam-
 pi qui juxta Ligerim sunt cultu faciles et semper con-
 pliti in usum provinciae vinum et far proferunt, praeam
 quoque, hordeum, milium, legumina, poma, melle,

amygdalas, et specialiter pruna, quibusum Inula nego-
tiationem exercent. Hic etiam inveniuntur ferri et
cupri fodinae. Haec provincia haud ita populosa est ac
ipsi vicinae regiones.

Julius Caesar lib. 4. et 11. Comment. Turones Celtis an-
numerat. Ipsi vero semper habitati sunt velut bellam

* ^{„Sironis} Cajus Sotinus, Appo-
linaris Lugduni Ba-
trae Praefectus
sub Honorio Im-
peratore, natus
Praefectus et Patrici-
us, demum Episco-
pus Caramontanus
dicendi arte ceteris-
que scientiis emicuit.
ejus etiam larga erga
pauperes liberalitas
commendatur. flo-
ruit Saulo 7.

abhorrentes; unde Tacitus eos imbelles nominat, et Si-
donius Apollinaris in panegyrico Majoriani ait cum Tu-
rones bella timentes adversus Gothos defendisse. Iste
omni characterem optimi expressisse dicitur Tassus: Tassus
celebris Poeta Italus in sua Jerusolyma liberata: Gie-
rusolyma liberata: Cantor. hinc versibus:

Non è gente robusta, o faticosa,
Se ben tutta di ferro ella riluce.
La terra molle, e lieta, e diletta
Simile a se gli habitator produce:
Impero fa nelle battaglie prime;
Ma di leggier poi langue, et si reprime

Quos versus Sicilianus Poeta quidam aequè ingeniosus
ac Tassus sic latine reddidit:

Turba licet chalybis cataphraeta horrore nitentis,
Agra labore tamen, nec vivida robore: molles
Blandaque terra sibi similes educit abunnes,
Sic licet, hi sub prima omni discrimina pugnae
Præcipites, sed restincti non fulgore torpent.

In hac provincia praecipue notantur

id est Toronum, Turonium, Turonum, seu Turones: Tours: totius provinciae seu Tractus Caput, à qua et ipse nomen ha-
bet, urbs posita ad ripam meridionalem fluminis ipsam inter
et Carum seu Curium: Cher: flumen, quod ab austro fluens
postea Ligori miscetur. Ampla est et ornata, nec
non antiqua, locoque juvundissimo collocata; unde com-
muniter Franconia hostes nuncupatur. Vetus illius no-
men, prout ex Ptolomaei et tabulae Bentingeri patet, Cata-

* Conradus Bentinger
seu Bentingerus natus
Augusta Vindelicorum
an. 1469. cujusdam An-
riferi filius: gram-
matici cum ex nobili
Suevia prosapia ori-
undum dicant: vir
litterarum peritia
celeberrimus Maxi-
milianus. et Carolo
V. à consilio fuit.
ad Lutheri partes

rodunum fuit, id est, Caesaris munimentum, nam Tur-
onum lingua non modo montem sed et munimentum
significabat. Post Romani Imperii in Gallia exci-
dium Visigothis paruit usque ad tempora Godovici Fran-
corum Regis, qui, devicto Marico eorum Rege, illam occu-
pavit. Prima esse dicitur Franconia Civitas, cui
privilegia fuerint indulta patentibus litteris à prima stir-
pis Regibus confirmata. Prima etiam fuit, qua
post tumultum adversus Henricum III. Franconia Regem an.
1198. Parisiis excitata, ubi Cives soliaribus munitionibus

[Barricades:] vicorum aditus interluserunt, legatos ad Secadens, castotis viribus, pugnanti. obiit Augustus
eum misit, quae animi gratitudo illum permovit, ut Barlan. 1547. 28. octob. Tabulas,
lamentum aliosque Senatus et Diastoria. illic trans-
tulit.

quae nomen ipsius referunt,
in comrad. Cella. Dactilas
ipse servavit, et Marcus
Vellens Augustanus Castri-
trix cum nobis, obidit.
* La porte Hugon,

Per duobus maiores portas in eam patet aditus, quae
cum una Hugonis nomen gestat. Hugo iste, iuxta
Eginhardum in vita Caroli Magni, et alios, Turonibus
imperavit, qui cum perditis et inhumane vitam duxisset
inque Civis multum ferose fuisset, post mortem adhuc
etiamnum illos ~~re~~ vexasse narratur. De eo scribit
Thuanus lib. 24. Hist. Caro. d. d. Hugo Rex ce-
labratur, qui nocte pomeria Civitatis obsequitare, et ob-
vius homines pulsare et rapere dicitur. Verum haec fabu-
lam rebolere videntur forte à nutricibus inventam, quae
puerulis terrorem injecerunt. Ab hac Hugonis
historia, quod jam supra sect. i. n. 172. in not. memoravi-
mus, Calvinista primum Hugonoti nomen pari coepisse
dicuntur, quod, qui primum in hac urbe Secta ista no-
men dederunt, in hypogaeis subterraneisque speluncis
prope Hugonis portam ad lava sua peragenda noctu con-
venirent. Castro ei impendit vetustum qui-
dem, at satis munitum, ut in necessitate Civitati possit
esse proasidio.

nunc per corruptio-
nem à plebe Gou-
yon loco San Hug-
on, id est defu-
ti Hugonis porta, nunc
urpatur.

Quinque etiam sunt illius Suburbia. Domus illius ea
albicantibus lapidibus cincta gratum praebent aspec-
tum. Vicos habet venustos, illisque munditiam con-
ciliant variis rivis, qui sua publicos fontes efformant.
Celebres quoque in ea sunt panis et Serici Officina; eo
tempore, quo haec opificia maxime florabant, 60000.
Incolas urbs numerabat, qui numerus ad 30000. Defecit.
Libera est, et ab omni vectigali immunis. ab illius
etiam nomine ortum dicit rosa Turonensis | Tourenois |
quae Granicarum monetarum nomini solet adjiu, cum
e.g. dicitur Libra Turonensis | livre Tourenois | quia
olim huius celeberrima monetaria officina fuisse perhibe-
tur.

In ea quoque est Sedes Archiepiscopalis, quae jam ab
anni Christi 250. Praesules numeravit. S. Gratianus
primus illius fuisse Episcopus memoratur, qui ad finem ver-
gente Saule III. vitam posuit. Anno 371. S. Marti-
nus à Banonia oriundus, cum prius sub Juliano Apostata
militasset, hujus Civitatis Episcopus factus est, atque Se-
dem hanc tenuit usque ad annum 397. quo in coelos
abiit.

Ecclesia Cathedralis S. Gratiani fert nomen; speciosa
est, turresque ejus magnificae, ibique horologium vi-

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

rege
erit
est
litan
balan
et d
in Tu
Joh
Tup
Joh
viro
is
Tour
non ha
inter
s flos
r, nec
i com
luy
it, (p
- Du
m
ta sui
si for
- cen
44, un
victor
t, que
pa sa
tomb

litur tanta arte elaboratum, ut ei res simile tota Fran-
cia reperitur.

Ecclesia Collegiata S. Martini Cathedrali nihil cedit,
amplissimisque totius Francie Templis facile annue-
ratur. Rex Francie perpetuus est illius Abbas, ea quo
hac dignitas in personam Hugonis Capeti corona adjecta
fuit; unde illud Anigma, quod Abbas S. Martini Tu-
ronensis ius habeat cum Regina Francie conveni-
bendi. Retro summum illius altare visitur S. Mar-
tini Sepulchrum marmoreum, à quo an. 1562. Hugo-
noti corpus ipsius eorum flammis addiderunt, quem
admodum sequentes versus, qui ibidem leguntur, indi-
cant:

Impia Religio furis agitata malignis
Opera viri Sancti hic igne cremanda dedit.
Crudeles fuerant, Divo Phlegontis ab omne
Exiti, tantum qui potuere nefas.

Tum ipse S. Martinus haec eloquitur:

Tantus olim Confessor eram, nunc igne crematus
gente mala oblata est Causa Martirii.

Olim huius Ecclesiae Monachi preceperant, in eaque Divi-
na peragebant Officia, quando autem Canonorum sa-
cularium facta sit, id nobis ignotum.

In Suburbio, quod S. Symphoriani dicitur, adest Arc-
terium, Majus Monasterium | Marmontier; | nuncupatum
à suo fundatore S. Martino, et à laici, que ibidem asserva-
tur, olei ampulla celebre. Sulpitius Severus ejusdem S.
Martini Discipulus in illius, quam conscripsit, vita narrat,
quod, cum Sanctus iste ex gravi lapsu lethale vulnus acci-
pisset, nocte venerit Angelus, qui coelesti quodam un-
guento vulnus lenivit ac penitus curavit, adeo, ut altera
die S. Martinus aequè sanus fuerit, ac si nunquam incom-
modum aliquod passus fuisset. Quadragesimus quartus
et quadragesimus quintus Cabilonensis Concilii Canones
hujus sacra ampulla mentionem faciunt; necnon ejus
unguento Henricus IV. in Ecclesia Cathedrali 27. feb. 1594.
in Regem Francie unctus fuit. In hoc etiam Monas-
terio cineres reliquiarum S. Martini à Calvinistis cremata-
rum operari dicuntur.

Ad portas Civitatis duo Curi fluminis brachia insulam effi-
ciunt, qua S. Cosma dicitur, in qua est Monasterium Bene-
dictinorum. In ejus Ecclesia Berengarius jacet sepultus.
Natales in hac Urbe sortitus primus Thesaurarius et Scholas-
ticus Ecclesia Collegiata S. Martini, deinde Rudegavi Archi-
diaconus fuit, hinc docere et aspersere coepit Eucharistiam
esse tantum figuram Corporis Christi. In variis Conciliis

in Suburbis 488. ac universim 4000. Incola nune-
vantur.

Castroem ei insidet in eminenti saxo collocatum
multisque turribus rotundis munitum, et à prima-
ris quodam Ambasia viro nomine Ingelger loco illi-
us, quod à Danis seu Normannis circa an. 882. vas-
tatum fuerat, olim constructum. In hoc castro
monstratur Corne Cervinum stupendae magnitudinis,
at non à natura sed arte humanisque manibus fac-
tum, quod an. 1700. Philippus Rex Rudegawensis, dum
in Hispaniam ad capependam huius Monarchia sibi
delatam coronam pergeret, et fratres ejus Burgundia
et Bastia Duces, qui eum comitabantur, hæc tran-
scentes detexerunt. In eodem castro an. 1469. Lud-
vius XI. Equestrum S. Michaelis Ordinem instituit;
à quo etiam an. 1482. mense Octobri Civitas hæc ab
omni vectigali et tributo immunis facta est, datis
hanc in rem ab ipso litteris patentibus: Suburbia ta-
men huic oneri subiecta permansere. Carolus
VIII. Ambasia natus et an. 1498. denatus est.

Hanc urbem etiam celebrem reddidit Calvinistarum
conjuratio adversus Catholicos an. 1561. facta, quæ
bello civili dedit initium, ubi et Hugonotorum no-
men, quo Calvinista Turonibus jam notati fuerant, pa-
lam erupisse videtur.

33. 890

§. V.

De Agro Blesensi.

Blesensis Ager seu Tractus (Le Blois) limites ha-
bet versus Septentrionem Belviam Specialem; ad Orien-
tem Agrum Aurelianensem; versus Meridiem Tractum
Bituricensem; et versus Occidentem Tractum Turonen-
sem. Longitudo ejus est 38. latitudo autem 23. millia-
rium, eamque Ligeris in duas partes dividit. Inter
vetustissimos et præcipuos totius Regni Comitatus repu-
tatur. In eo occurrunt Urbes

1. Bles. (Bles.) alias Castroem Blesense, Bli-
sium, et Blesum Castroem nuncupata Urbs. Sita est ad
ripam Ligeris partim in planitie, partim in parti emin-
tiori loco, in medio regionis, quæ amoenior in tota Fran-
cia via occurrit. Ponte ex lapidibus quadris supra Lige-
rim strato ad ejus Suburbium, quod Vigenna dicitur, fit
transitus; jam ante annum 1072. edificatum ajunt, in
eo videntur Obeliscus in honorem Henrici IV. erectus.

q: Viennæ:]

Primum hujus Urbis mentionem facisse videtur Gregorius
* Gregorius Turonensis * Pauli VI. Scriptor calaberrimus lib. 3. Hist. franc.

et ex Caroli Calvi Capitularibus facile est colligere eam saeculo IX. et hujus Principis aetate. per celebrem fuisse.

Suavi et sano quidem aere, frequensque praesentis temporibus Regum Anteaque Regiae ibidem praesentia efficit, ut dicantur Cives optimum possidere lingua Gallica accentum, et tamque elegantem et politam loqui; nec Regum et Aulae Regiae absentia comitatus et facultatis laude, quam dudum jam meruerunt, eos exiit.

Hujus Urbis commercium ferè non nisi in aquis distillationis consistit, et vino, quo supra Liguriam Aveliam, Tuscanes, Andegavorum, Lanciaum, ac inde in Hollandiam, ceterasque regiones transvehuntur. Praestantia etiam hic conficiuntur horologia. Supra omnes ejus portas collocata est effigies B. V. Mariae, quod an. 1691. ad eandem B. Virginem voto facto ab innumera peste, qua tum dire huc grassabatur, cives statim ac per miraculum liberati fuerint.

Habet Sedem Episcopalem primum an. 1697. ab Innocentio Papa XII. erectam et Metropoli Parisiensi subiectam. Hic etiam ortum habuerunt plures viri liberalibus artibus et scientiis per celebres, inter quos emicere duo Congregationis Oratorii Alumnii Morinus et Vignierus, qui abiecto Calvinismo, in quo nati et educati fuerant, Catholicam Religionem amplexi huius Congregationi nomen dederunt.

Primum denique hujus Civitatis ornamentum est Castellum, multorum Principum Opus: primo aspectu ab ea separatim videtur, cui tamen per viam Parisiensem conjungitur. Hic Henrico III. jubente Henricus Dux Guisius 13. Decemb. an. 1588. miserè trucidatus est, et postmodum ejus frater Ludovicus Cardinalis Guisius, quod in suspicionem venisset, quasi sub specie transire Religionis Catholicae Regem throno dejicere machinati essent. Castellum hoc alias etiam tumulus Principum nuncupatur, quod in eo permulti Francicae Reges tumultati sint. Adjunctos habet hortos, qui pulchritudine et magnificentia eidem valè maxime conveniunt.

2° Camborium | (Chambort) | Castellum seu Palatium Regium ad voluptatem capiendam comparatum, quatuor miliaribus à Blesis | (Bleis) | versus Evonctum Situm in loco ubi Cyprianus | (Cyprien) | annis fuit, et in medio Sylva nuda circumdata ferisque abundantis; cujus ambitus ad septem miliaria porrigitur.

Ab anno 1190. hic domus venatoria extitit; Gran-

sis praecipuis huius aetatis scriptoribus adnumeratus nobili prosapia in Alvernia oriundus, natus perhibetur an. 544. et an. 573 Episcopus Tironensis factus obiit 17. Nov. an. 595. Romae, ubi P. Gregorium Magnum inviserat, rediit. Scripsit inter alia Opera Historiam huiusmodi Francorum.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

4
visus est ab Hispania, ubi captivus fuerat detentus, re-
turns, ibi dicitur, ejus loco Castrum hoc seu Palatium
construxit; ferunt in eo edificando 1800. operarios Decem
annorum spatium laborasse, adjungunt Franciam
nullum inter Gothica aedificia magnificentius exhibe-
re posse, quamvis haud absolutum sit. In eo Stanisla-
us Leszcynski Francia Regina pater olim Polonia Rex,
nunc Lotharingia Dux, Polonia pulvis resedit, donec Lo-
tharingia Ducatu potitus Lüneville sedem fixit. Castrum
hoc postea Ludovicus XV. dono dedit Francia Marschal-
co Saxoniae Comiti Augusti Regis Poloniae et Saxoniae
Electoris filio naturali, qui jam diem supremum obiit.
S. VI.

De Agro Vendocinensi seu Vendocinensi.

24. 1770. Vendocinensis seu Vendocinensis Ager: le Vendomois: |
olim Comitatus, et à Francisco I. Ducatus dictus, angusta
latis provincia. Eius limites sunt ad Septentrionem
Bretlicensis regio; ad Orientem Blerensis Ager; ad Meridi-
em Tractus Turonensis; et ad Occidentem Ager Cenoma-
nensis. Dividitur in Superiorem et Inferiorem.

7. Septem
In hac provincia locus est, qui per integros sibi invicem
subsequentes annos aquis est repletus, per alios autem sep-
tem annos siccus et aridus est, tumque antea horrenda stu-
pendaque abyssi in eo exornantur. Incola ex aqua-
rum altitudine angustari solent, nam Septem anni
illi, quibus aqua illum defuit, fertiles futuri sint,
nec ne. Huius solummodo notatur vis.

Vendocinum: Vendome: | Caput provinciae, à qua Vin-
docinenses Duxes nomen ferunt. Ad ripam Lerae seu
Ledi: le Loir: | amnis sita est, novem miliaribus à Cas-
telo-Duno: Châteaudun: | et Septem à Bleris: Blois: |

An. 1562. Hugonoti eam occupata, Sanctorum Statuas
et imagines deiecerunt, altaria demoliti sunt, multaque
alia execranda in Catholicae Religionis odium exeruerunt.
Post vis ista confederatorum Catholicorum seu Legis-
tarum partes amplata est. An. 1586. Henricus IV. ei,
ut se dederet, selementari fecit, id facere remmentem
adortus cepit, atque militibus suis diripiendam tradi-
dit.

Inter Ecclesias, quae in hac Civitate sunt, eminent Eccle-
sia SS. Trinitatis à Godofredo Martello Comite Andega-
vensi an. 1042. constructa, et Majoris Monasterii: Mar-
montiar: | Benedictinis tradita. Dicitur ibidem in
vase vitreo, cujus nullum orificium seu apertura depre-

prehenditur, lacvas lacrymas aspersari, quas memoratus
Comes à terra sancta seum attulit, et qua ex eis esse di-
cuntur, quas Christus Dominus propè Lazari Sepulchrum
fudisse ab Evangelista Joanne c. ii. v. 38. memoratur, et
qua ob Angelò concepta S. Maria Magdalena dono da-
ta ab ipso fuerunt. Neminem tamen cogere inten-
dimus, ut id ita credat.

Adest etiam Ecclesia Collegiata S. Georgii, in qua
extat Sepulchrum veterum Comitum Vindoburgensium
à Burchardo I. usque ad Burchardum IV. Præterea
hic adhuc occurrunt quædam Monasteria tam virorum,
quam mulierum.

§. VII.

De Belsia.

1770. 38.

Cum Belsiam hic memoramus, sermo nobis non est
de illa Regione, que sub Belsia nomine non modò
Agrom Carnutensem sed et partem Insula Francia nec
non Aurelianensis Agri in se complectitur, atque ad hi-
gerim usque protenditur; sed de Belsia in speie,
que alias Ager Carnutensis nuncupatur. Igitur

Belsia in speie | Beauce | Regio est satis populosa, quan-
vis haud multum protensa; frumentoque dives, unde
et Francia horemum nuncupatur. Limites habet à Septen-
trione et Oriente Insulam Francia; à Meridie Agrom
Blesensem; et ab Occidente Regionem Bertinensem. in
ea notantur

1.º Carnutum | Chartres | Urbs satis ampla, provincia
Metropolis, à Franciscò I. titulo Ducatus ornata, à quo pro-
inde Duces Carnutenses nomen trahunt. Olim Carno-
tum, Carnotenus, Carnotana Civitas, item Carnotena
dicebatur. Antiquitus Autricum à flumine Autura
| Eure | quod illam perfluit, dicebatur, sed postmodum
depositò veteri, populi Carnuti, cujus Caput erat, no-
men assumpsit, atque primum Civitas Carnutum vocari
coepit, tum mediæ ætatis ignorantia genitivum plu-
ralis numeri Nominativum Singulare, et neutrius gene-
ris existimans Urbem hanc Carnutum nuncupavit, quod
nomen dein ei adhasit.

Inter Gallie antiquissimas Civitates computatur, et
si is, que ibi narrantur, fides, haud procul à Biliuvio
suam trahit originem. Ab Autura fluvio in duas
partes dividitur; illius major pars collem occupat,
in eaque vici seu plateæ admodum angustæ sunt, ipsius

antiquitatis monumentum. Novem numerat portas, quarum sex muro obducta sunt, super quamlibet earum conspicitur effigies B. V. Mariae, quod ejus tutela et patrocinio utrisque sit devota.

Diu adversus Romanos libertatem hanc tutata est, tandemque cum Julio Cesare, cujus potentia resistere imparem se sensit, foedus pepigit. an. gii. à Rollone Normannorum Duce obfessa, et an. 1091 flammis perire absumpta fuit. an. 1591. Henricus IV. eam occupavit, atque ibidem an. 1594. in Regem unctus et coronatus fuit, quod Ahenorum Civitas foederi laevo seu liga adhuc esset implicita, et in rebellionem persisteret.

Comiti forfices et novacula excellentes conficiuntur, adhaec etiam varia lanae opificia. Incola tamen admodum pauperes sunt et egeni.

Stabat Sedem Episcopalem jam antiquitus fundatam, cujus tamen initium ignoratur. Dicitur est, quod jam an. 1197. hic Episcopus fuerit. Olim Metropoli Senonensi subiecta erat, sed ab an. 1622. Parisiensi parat.

Præter Templum Cathedralæ, quod magnificentissimum est, adhuc quaedam alia hic numerantur Collegiata Ecclesia, item et Parochiales. Hæc etiam nonnulla commemorantur celebrata Concilia, ut an. 1124. an. 1146. in quo expeditio in terram Sanctam decreta fuit, an. 1536. et 1550. in quibus ordinationes quaedam circa Disciplinam edita fuerunt.

Inter magnos viros, quos Comitum protulit, præcipue celebratur Petrus Nicolius | Pierre Nicole | vir cui pietas et doctrina summam laudem conciliarunt. Ipse inter alia Opera adscribitur Versio Latina Epistolarum Gallicarum Ludovici Montaltii ad Provinciales adversus sæculi præteriti laxiores Casistas editarum suis publicè facta sub nomine Widelmi Wundrockii Salisburgensis Theologi. Natus perhibetur Nicolius an. 1625. Senatus Parisiis 16. Nov. an. 1695.

Principis Regii sanguinis Arvalianensis Ducis filius primogenitus Dux Comitatensis nuncupatur | Le Duc de Chartres |

20. Bona valis | Bonnaval | Urbis adligerim sita tribus miliaribus à Castello-Duno in via Vendominum versis, celebri Benedictinorum Monasterio decorata est. Ab eâ nomen habuisse dicitur famosus ille Comes Bonwallius | Le Comte de Bonnaval | qui sub hujus sæculi initium à Gallia ad Austriacos transfuga ab Imperatore Carolò VI. inter suos Belasides cooptatus, Legionemque donatus fuit.

27
Denique quod Ericas evitasset Sabaudiaque Principem Eu-
genium Supremum Imperatoris Belliducum reipue milita-
ris Praefectum injuria affecisset, dignitate sua cecidit et
exactus ad Turcos se recepit, atque Constantinopoli perit.

S. VIII.

1790. 36.

De Beticis seu Beticensi regione.

Beticus seu Regio Beticensis | Berche: | via non totius
Francia minima, ut ejus longitudo 15 leucarum seu mil-
liarium, latitudo autem 12. Intraeat Lit. Confines est ad
Septentrionem Normannia; ad Orientem Theodemerensi
seu Tinerensi pago | Thimerois: | et Agro Carnutensi; ad
meridiam Dunensi, Vindorinensi, et Cenomanensi Tracti-
bus; et ad Occidentem Sarta | Sarta: | fluvio.

Hae regio nomen sortita est a magna Lybra, quae Ber-
tius saltus nuncupatur, et cujus varii Scriptorum usque
ad an. 1000. meminereunt.

Solum est inaequale et montosum; montes ejus inul-
ti ovibus et vaccis pascu subministrant; vales vero
omnis generis fomentum, carnalium, et foenum abun-
danter proficiunt. Haec etiam poma magno numero col-
liguntur, ex quibus mustum exprimitur communis et
consuetus Incolarum potus. Regio enim vini peme-
riam patitur, et quod ibi in usque admodum quantita-
te colligitur adeo tanne est, ut mustum illud ei faci-
le proficatur. Habet etiam fontem mineralem Scla-
berinum, cujus aqua ferri colorem refert.

Hae provincia stri forte inter alias francia legiones
minima tres tamen Dioceses numerat. In ea occur-
runt civitates notatu dignae.

1° Moritonia seu Moritania | Mortagne seu Mor-
taigne: | Caput provinciae et ceteris illius urbibus po-
pulosior. Sitae est prope Alenconium | Alencon: | flu-
men sub 20. grad. 45. min. longit. et 48. grad. 26. min.
latit. In ea est Ecclesia Collegiata omni-
bus Sanctis Dedicata. Duae Parochiales Ecclesiae; Monas-
teria Carolitorum, et Capucinorum; Bioratus Canoni-
corum Regularium; Monialium ord. S. Francisci;
et Xenodochium.

2° Nonigentum seu Noginentum, oppidum joque-
losissimum multisque francia civitatibus haud cedens.
ad ripam Hugna | Hugne: | fluvii situm. Anti-
quum ejus nomen est Novigentum Rotrodi, Novi-
gentum Rotrodi, Noginentum Rotrodi, Noquentum Ro-

trodi, et Noniandum Rotrodi seu Rotroci, unde gallica
Noient le Rotrou nuncupatur. Nomen hoc habet
à Bertii Comite Rotrodo seu Rotrodo, qui in hujus
Oppidi Castrò sedem habuit.

Salisburyensis Comes Anglus bellò Carolum VII. Angliae
Regem francia inter et Anglos fervente urbem
hanc occupavit, omnesque ejus Incolas suspendio
succavit. at Carulus VII. an. 1449. Jenuè eam reu-
peravit, atque munitionibus formidabilem effecit.

§. IX.

37. 2999.

De Cenomania seu Agrò Cenomanensi.

Cenomania seu Provincia Cenomanensis |; le Maine | con-
finitima est ad Orientem Bertio et Agro Vindouinan-
si; ad Meridiem Tractibus Andegavensi et Turonen-
si; ad Occidentem Britannia; et ad Septentrionem Nor-
mannia. Eius longitudo ab ortu in Occasum est
35. et latitudo ab austrò ad Borsam ultra 20. to-
tusque ejus ambitus 90. miliarum gallicorum seu
Cularum.

Nomen accepit à Cenomanis Celtarum populis,
qui etiam Auleri dicti sunt. Caesar et Ptoloma-
us hujus provinciae Incolas Cenomanos Auleros no-
minant, necnon Livius, Polybius*, et inter Recen-
tiores Leander Alberti memorant eos circa an. 160.
urbis Roma Elitovicò Duce in Italia terras quos-
dam occupasse, necnon Veronam, Brixiam, Bergo-
num, et Mantuam edificasse.

Hae Provinciae primum Gallis, dein Romanis, ac
denique Francis paruit. Qui eam possederunt post-
modum possederunt, solùm Comites dicti sunt, at
postquam Ludovicus XIV. an. 1673. notho filio suo
Ludovico Augusto eam adseruit, tunc hic Cenomania
Duce nuncupari coepit.

In ea sunt arva lata, vineata, vincta, colles amoeni,
saltus, stagna, et plures fluvii, quorum praecipui sunt
Meduana |; La Majene |; Huina |; L' Huine |; Sarata |; Sar-
ta |; et Lera seu Lerus |; le Lor |; adhaec etiam ferri fe-
dina, et duodecim circiter officinae ferariae; item
Saliberrini fontes minerales, quorum aquae ferri co-
lorem exhibent; necnon Sassi albi et marmoris,
et lapidis fissilis sed rudis admodum fodina.

Ceterum Cenomani atq; rationibus suis servire
diuntur, et omnia ad usus suos et commoda con-
vertant. In hac Provincia occurrunt verbes

* Polybius insignis
Historiographus Gra-
ecus ex Megalopoli
Acadica urbe Ly-
costa Reipublicae
Achaenae Praefecti
et Reitoris primarii
Silius, Romanus ve-
niens Scipionis Afri-
cani et Lelii neces-
situdinem sibi con-
ciliavit, ac ibidem
Romanam historiam
libris 40. conscripsit,
cum prius varias
peragrasset regio-
nes, ut Corin-
thi, de quibus dictum
erat, notitiam sibi
compararet.

postquam trium mensium spatio se adversus Anglorum exer-
citum, cui Salisburienſis Comes praeerat, tentata fuisset,
atque quatuor sustinisset oppulſus, tandem ei sub certis
conditionibus se dedere compulſa fuit.

Populosa est, in qua in ea sunt Ecclesiae parochiales,
pluraque Monasteria. An. 1527. Franciscus I.
in gratiam Cambri à Lotharingia primi quibus Dux
eam ad Ducatus et Comitatus dignitatem venit.

30. Lavallium [Laval:] Sita est haec Civitas ad ripam Me-
duna seu miliaribus ab ejus nominis urbe, Meduna si-
liet, et Leodecum à Cenomano, quatuordecim à Redoni-
bus [Rennes:] versus Britannia confinia, et in eadem dis-
tantia ab Andegavo [Angers:] et Flavia [Flèche:]

Urbis ista, qua olim à Guidone primo ejus Comite Vallis
Guidonis [Laval Guyon:] nuncupabatur, dignitate Co-
mitatus et Comitatus gaudet, et frequenti, qua in ea exer-
cetur, contraria negotiatione celebris facta est.

In ea sunt Collegium, et duae parochiales Ecclesiae, nec
non duae Collegiatae, quarum una parochialis est, Priora-
tus Canoniorum Regularium S. Augustini Congregationis
S. Genovevae, item S. Martini, qui Suburbio nomen tri-
buit; Conventus Franciscanorum Discalceatorum, quo-
rum Ecclesia speciosa est et marmore hyperbicus, item
Dominicanorum, Capucinorum, et Ursulinorum; nec
non Monasterium Benedictinorum; Xenodochium
pro pauperibus aegrotis, et aliud commune.

Duae sunt hic arces fortibus muris et turribus muni-
tae una cum ponte ex lapidibus quadris supra Medu-
nam structo, per quem ad unum illius Suburbiorum
transitur.

S. X.

138. 1740.

De Andegavia seu Tractu Andegavensi.

Andegavia seu Tractus et Ducatus Andegavensis [Anjou:]
angusta quidem provincia, quam tamen plerumque amnes
profluunt, inter quos eminent Ligeris [La Loire:] Lava
[Le Loir:] Sarta [Sarte:] et Meduna [Mayenne:] Ejus
Longitudo est 30. et latitudo 20. miliarium gallicorum
seu Caesarum. Confines est ad Septentrionem Ceno-
mania; ad Occidentem Britannia; ad Meridiem Pic-
tavis, et ad Orientem Turonensi Agro. Dividitur
juxta Ligeris fluvium in Superiorem et Inferiorem, seu
Septentrionalem et meridionalem.

Aërem habet temperatum, solumque amoenum collibus
et planitiis intermixtum. Triginta tres Sylos nu-
merat quercibus et FAGIS superbiens. Adhuc etiam

refert S. Joannes Evangelista c. 2. aquam in vinum conver-
tit, à Renato Sicilia Rege, qui hie sepultus jacet,
abata. Sed hoc nonnullis recentioris aevi eruditis
fabulam redolere videntur.

q celebratur

Multum hie etiam admiranda processit, qua singu-
lis annis in festo Corporis Christi institui solet, et ad
quam undique populi ingenti numero accurrunt, atque
à mane usque ad vesperam perdurat. Haec cerimo-
nia in perpetuum Phœris Berengarii olim hujus Ecclesie
Archi-Diaconi, qui primus valem Christi in Eucharistia præ-
sentiam impugnavit, memoriam primum hie instituta
dicitur, quæ dein ad omnes Catholici Orbis Ecclesias propagata
est.

q damnata

Præter Ecclesiam Cathedralen hie quoque nume-
rantur 16. Ecclesie Parochiales, quarum 12. in Civitate,
et 4. in Suburbis extant. Octo Capitula Ecclesiastica,
et varia utriusque Sexus Monasteria.

Adest etiam Universitas, cujus quatuor sunt faul-
tates, Theologica nempe; Juris Utriusque Canonici Ci-
vilitatis et Civilis; Medica; et Liberalium Artium, à S.
Ludovico fundata et creata. Adest etiam Aca-
demia Politicorum litterarum an. 1685. mense Junio
jussu Regis Ludovici XIV. stabilita. Item Curia
monetalis.

Hic quoque varia circa Disciplinam Ecclesiasticam
celebrata Synodi memorantur, ut an. 453. 1269. 1326.
1448. 1615. 1617. pp.

Inter Calabros viros, qui in hac Civitate ortum habue-
runt, merito recensatur Augustinus Menagius, qui variis
Operibus, usque Selectis Sæculum præclarum illustra-
vit. Natus perhibetur 15. Aug. an. 1613. Denatus 23.
Julii. an. 1692. cum aetate suam ad 79. annos protu-
lipet.

2°. Salurnium seu Salurnorum, item Salurnia
(Salurno) Urbs antiqua, et quæ jam an. 400. Stetit.
ad meridionalem Ligoris ripam sub 47. gr. 16. min. lati-
tud. et 17. gr. 32. minut. Longitud. posita, et ob pon-
tem suum, qui momentonum Ligoris transitum præbet,
in historia multum celebrata.

Civitas hæc sub Hugonotis celebrior fuit, quam nunc
sit, ut qui in eâ omnium Scientiarum Academiam habue-
runt à celebri Du Blesii-Momay sub Henrico IV. auspici-
is fundatam et creatam. At an. 1684. post revocatio-
nem et abrogationem Nannetensis edicti, et ipsa sup-
pressa fuit et abolita. Habet Suburbia muris cincta,
ipsaque Urbs præstantiora et venustiora. Modò

1720. foci in ea numerantur, anima vero circiter 6500.
Aest ubi adhuc Hugonotorum Academia decorata erat
longe populosior fuit. Ipsius tamen juvenis et
amoenus situs multos exteros ad eam allicit.

Ei insidet Castellum opere antiquo munitum: Sal-
muris dicitur velut per corruptionem Salvus muris,
ex quo Urbs ipsa nomen accepisse videtur. Antiquitus
Castellum istud Trancus | le Trone | vocabatur, non ta-
men eo, quo nunc est, loco situm. Imo ajunt Urbem
ipsam antiquitus propè Vigennam | Vienne | qua quin-
que ab ea miliaribus Ligeri influit, fuisse. Nitri et ferra-
mentorum negotiationem peripue exeret.

In ea sunt tres Ecclesie Parochiales, quas unius Paro-
chi tres Vicarii administrant: variaeque utriusque se-
xus Monasteria.

Miliaris ab Urbe quadrante situm est celebre S. Flo-
rentii Monasterium Benedictinorum Congregationis
S. Mauri an. 1070. ab Abbate Frederico edificatum, cum
prius sancto X. Luliac intra Salumuriensis Abris ambitum
à Gualdo Comite Blesensi fundatum fuisset.

Historia Ecclesiastica Salumorum celebrat ob varia
ibidem celebrata Concilia, ut annis 1208. 1276. 1295.
1315. 1595. 1602. et 1611.

3° Flechia | La Fleche | Urbs in ultimis Andegavia
finibus versus Agrum Anomanensem Decem ab Andega-
vo miliaribus ad ripam Ligeris in ampla et perjuncta
vaca cujus colles vineta et virgulta contegunt, sita.

Unicam habet Ecclesiam Parochialem, quamvis 6000.
ciriter Incolarum contineat. Splendorem suum Hen-
rico IV. acceptum refert, à quo pulchrior et clarior
effecta est. Inter alia Res ista magnificum quo-
que Seminarium Collegium ibidem an. 1603. fundavit,
in cujus Templo ipsius et Mariae de Medicis conjugis
sua corda afferantur. In eo seorsum numerantur
Regentes seu Professores, quatuor qui Theologiam,
tres qui Philosophiam, duo qui Mathematicam,
duo qui Rhetoricam, et quinque qui Humaniora do-
cent. Hic celebris Cartesius Philosophiam docuit, est,
quam postea, quod ejus produnt Opera, contempsit vi-
datur.

* Jam Jamensis tota
Francia exturbatis
Collegium eorum
hic alii possident.

§. XI.

De Britania.

Britania seu Britavorum aut Britanniensis provincia
| Le Briton | ampla admodum Regio, cujus longitudo ab ori-
ente ad occidentem est 75. et latitudo à Meridie ad

1770. 39.

Septentrionem 25. miliarium. Confinis est verus Oriens agris Turonensi, Bituricensi, et Marcia; ad Septentrionem Britannia et Andegavia; verus Occidentem Mari Aquitanico seu Vasconico; et ad Meridiam provincia Engolismensi et Agro Santonio.

A Britonibus seu Pictavis, qui Julii Caesaris aetate inter Celtas fuisse celebres, nomen habet. Post Barbarorum in Romanis Imperii Galias regiones, saeculo V. invasiónem Visigothi provinciam hanc occupaverunt à qua eos Codovensis Francorum Rex post initum prope Vogliam seu Vogladium [Vougle:] oppidum, quod vetus Voulande est, cum ipsis praelium, in quo Alarius ipsorum Rex interventus est, conturbavit.

Quarta locorum hujus Provinciae situm, solum ejus magis aut minus est fertile; Summatim dici potest, quod partim pratis partim saltibus et lybris constat: pauci in ea sunt montes; bini etiam fluvii, qui navigia ferant, eam distantat perfluent, Vigenna seu Vigenna [Vienne:] nempe, et Separa Nannetensis [la Sèvre Nantoise:] In ea etiam occurrit fons mineralis salis celebratus, cujus aqua salis laporem habent. Adest quoque Viperaeum species quaedam magno apud Medicos usu.

Novem caivos portus numerat, qui tamen non nisi cymbas et scaphas recipiunt excepto portu, qui Arena Olonensis [les Sables d'Olonne:] nuncupatur, ad quem 150. cuparum navigia appellere possunt.

In duas partes dividitur Superiorem Siliat, quae Orientalis est, et Agris Bituricensi et Turonensi adjaect, et Inferiorem, quae Occidentalis est, atque Oceano et Nannetensi provincia confinis est. In ea sequentes notantur Urbes.

1. Britavium [Coitiers seu Coitiers:] ab Augusti Imperatoris nomine olim Augustoritum, item Limonium seu Lemonium dicta Civitas, totius provinciae Caput, supra collem ad lavam cuiusdam fluminis Clina seu Clana [Clain:] ripam aedificata.

Si de merito Civitatis aiusdam ea illius magnitudine et ambitu iudicandum esset, forte Britavium omnium post Antatiam Graeciae Civitatum praecipua esset, at profecto nunc inter humillimas et abjectissimas computari potest, ut quae bellis internis et Civilibus penè attrita fuerit; unde non nisi ligneas et lutices domos habet, minimèque populosa est, atque in ea quamplurimas aedes rursus reparantur, aliae vero jam collapsae sunt, quin ullus eas demis exutare cogitet. Attamen aliquot magnifica palatia speciosaque numerat Ecclesias. Si Castrum insidet pertractatum, prope

fluminis, in via, quæ Britanni Rupellam pergitur. Castellum
collem occupat, ad cuius pedem urbs sita est. Locus iste
jam à Saeculo XI. notus est, specialiterque hos Dominos ha-
bit, qui postea Marchia et Engolisma Comites facti sunt.

Castellum ab Hugone II. Lusignani Domino adifica-
tum inexpugnabile habitum est; attamen an. 1578, sub
Henrico III. à Ludovico Borbonio Duce de Montpensier post
quatuor mensium obsidionem subactum fuit.

Civitas ipsa angusta est, nec in ea præter Castellum quid-
quam memorabile occurrit. Familia Lusignana
non modo Marchia et Engolisma Comites protulit, sed et Re-
ges Jerusalem et Cypri insula. Philippus Pulcher horum
Comitum prædia et possessiones iterum Corona adiunxit;
et postquam Lusignanum Comitatus Britanniensi adiunctum
fuit, tunc et eandem cum illis sortem expertum est.

4° Rupes ad Yonem | Roche sur Yon | Oppidum cum
titulo Ducatus. Ab exiguo fluvio Yone | Yon | nomen ac-
cepit, ad cuius ripam quinque à Luconia | Lucon | miliaribus
versus Septentrionem collocatum est. Pertinet ad pro-
sapiam Borboniam de Contic | Contic | quod ipsa à Montpen-
sieriis hereditate obtinuit.

5° Tremolia seu Trinellia, et etiam Trinellium | Tri-
moille seu Tremoille | Urbs, cui magnificum insidet Cas-
tellum. Titulo Ducatus gaudet; estque avita domus
famose Ducalis Trinellianæ prosapia, à qua Principes
Roanii | Rohan | et Duxes Nigri Monasterii | Noir Mon-
tier | ducunt originem.

6° Noviliacum | Noailles | Oppidum tribus miliaribus à
Britanniis versus Meridiem situm, in quo extat celebre
Benedictinorum Monasterium à Carolo Magno funda-
tum.

7° Luciona seu Lucionum, item Lusonia, Lucionia
et Secor | Lucon, seu Lusson et Luffon | Urbs inter paludes
ductus à Mari miliaribus sita, unde et insalubrem habet
aërem.

Proprie loquendo non est nisi Oppidum nunc
cavens, atque ideo duntaxat Urbibus annumeratum est,
quod ibidem Abbatia Benedictinorum ad Sedis Episcopalis
dignitatem erecta fuerit. Luciona originem habet
à memorata Abbatia seu Monasterio olim à quodam
S. Philiberto Lusignani, cui nomen Lucius erat, hæc fun-
data, cui et nomen suum indidit, quod post ad ipsum
Oppidum Monasterio ipso postariis derivatum est.

Cum Monasterium hoc aliquot Saeculis sub Regula S.
Benedicti florisset, Joannes Papa XXII. an. 1317. illud
Episcopatum dicit, et Metropoli Burdigalensi subiecit,
hænon primum eius Antistitem constituit Petrum de

Viana: (De la Voyrie:) ejusdem Monasterii Abbatem. Illius Monachi semper hujus Cathedralis Ecclesie Capitulum constituerunt usque ad tempora Ludovici XI. Francie Regis, tum enim ad ejus instantiam Paulus Papa III. an. 1468. hos monachos una cum suo Episcopo ad Saeculares transiit, eorumque Monasterium in Canonicorum Saecularium Capitulum transmutavit. De hujusmodi Religiosis, qui eo tempore relicto Monachatu ad Saeculum transibant, ait Trithemius, eos ex malis Monachis factos esse peiores Canonicos.

Lucionensis Episcopus Basonem se nominat. Inter famofissimos hujus loci Episcopos facile praecipuus fuit celebris Cardinalis Nicolous seu Richelius.

§ XII.

177. 40.

De Provincia Engolismensi

Provincia Engolismensis: (Angoumois:) Sita est juxta Carentonem: (Charente:) fluvium, qui partem illius perficit. Limites ejus sunt ad Septentrionem Britania; ad Orientem Lemovicensis Ager et Marchia; ad Meridiem Regio Petri-coriensis: (Benigord:) et ad Occidentem Santonia. Eius longitudo est 25. et latitudo 18. miliarium. Graciantia, vini, et croci, praecipua, praecipueque passim dives est. Illius Incola comites sunt et urbani, usum ingenio prestantes, litterarum quoque cultores, eninii. Meretriciam negligunt, in militia et bello fortes et generosi. In ea praecipue notantur bina sequentes civitates.

1. Engolisma: (Angoulême:) Urbs in medio provincia ipsius collocata supra montem rupibus et saxis circumdatum, ad cujus pedem Carentonem: (Charente:) fluit. Illius sub nomine Juulisma velut de civitate parum nota parumque spectabili primum meminisse videtur Ausonius, qui circa hunc saeculi IV. floruit. Auctores, qui post ipsum scripserunt nomen hoc comperunt, atque ex eo Juulismam et tandem Engolismam afferunt. Provincia caput est, cui et nomen tribuit.

Saeco V. quo jam spectabilior erat, Visigothi eam occupaverunt, qua Cordovanus Gothorum Rex, reposita de Alarico eorum Rege victoria, eos dejecit. Sub Carolo V. Francie Rege Civitas haec speciale Fidelitatis suae monumentum edidit, cum, ejecto Anglorum praesidio, Principi legitime suo se subiecit. Hugonoti bis eam potiti sunt. Ubi an. 1586. Archiducibus De Catinais: (L'Amiral de Coligny:) partis conditionibus illam obtinisset, ipsius copia loca sacra profanaverunt ac iniuriarunt, nullaque alia inhumana et crudelia excuserunt. 8000. civiter numerat animas. Incola ejus ad Studium litterarum multum

Deius seu petrus
 Divinus Magnus hunc
 nius insignis saeculi
 IV. Poeta Galus Bur.
 Segala natus, ubi et
 triginta annis huc
 anno Rhetoricam do-
 mit; patrem habuit
 celebrem quondam
 Medicum. primum
 Gratiani Imperatoris
 Valentini filii pre-
 ceptor, post Urbis Ro-
 ma Praefectus an. 374.
 Mortis ipsius tempus
 est incertum, an. 392.
 vel saltem 388. ad huc
 superesse dicitur.
 Quia Paulini Senato-
 ris Romani solitudi-

nem damnant, ^{et} Sym-
macho Ethicus amicus
fuit, necnon Scrip-
tionibus suis multa ob-
scena iniecit, dubi-
tant aliqui non Christi-
anus fuisse; attamen
cum Christianum fuisse
Scripta ipsius clare viden-
tur demonstrare. Ex-
tant illius Epigramma-
ta, et alia quaedam
opuscula.

propendent; at simul arrogantes sunt, in eoque solis af-
fecti, qui eorum tenent invidia. Hic ostendit
Franciscus Ravallae, qui Henricum IV. Parisiis confudit.
Hujus Civitatis Episcopus Metropolitanus Burdigalensi
Subjicitur; huiusque primus Episcopus fuisse memoratur
S. Arsonius, qui sub finem saeculi III. floruit.
2°. Rupes Gualdi | Roche Gouard: | Urb. cum Cas-
tello munitissimè, propè Tardueram | Tardouere |
fluvium quatuor leucis seu miliaribus ab Angolima ver-
sus Orientem sita, quae celebri et magna Rupe Gual-
dica familia nomen hunc impertivit. Franciscus I.
an. 1515. Civitatem hanc usq. cum Tractu huius Comitatum
dixit, et Ludovicus XIII. ad Ducatus et Baroniatus dignita-
tem venit, datis hanc in rem an. 1622. mense Aprili
patentibus litteris, quae an. 1631. 3. Septemb. in tabulas
Parlamentii relatae fuerunt. In eà est Ecclesia
Collegiata, et Conventus Carmelitarum.

41. 1778.

§. XIII.

De Alnoia seu Tractu Alnoiceni vel Alne-
tensi.

Tractus hic, quem Galli L'Alnois seu le País d'Annois
nuncupant, Latine Alnoia, Alnoisium, et Alnetum,
item Alnoicensis et Alnetensis Pagus, vel etiam Alno-
ensis Tractus dicitur. In Itinerario Antonini, et
in Tabula Peutingeriana Ardonacum nominatur.

Est minima totius Galliae provincia olim Santonia
attributa, post vero ab eà avulsa et Britania adscrip-
ta. Eius limites sunt ad Septentrionem Britania, à
quà per Separam | Sevre: | flumen distinguitur; ad Ori-
dentem Oceanus seu mare Varonianum, ad Meridiem ve-
ro et Orientem Santonia | Saintonge: | flater Separam
Carantonus | Charente: | illam quoque perfluit. Habet
etiam varios maris portus, qui ei haud exiguo sunt em-
olumento.

Quamvis solum ejus aridum et siccum sit, frumenti ta-
men et vini ferax est. Admittit etiam viteta, in qui-
bus pecora pascentur: item quamplurimum salis lacus,
è quibus optimum totius Europae sal educitur. Hic no-
tantur

1°. Rupella | La Rochelle: | Caput Provinciae ad mare
Varonianum sub 18. gr. 55. min. Longit. et 45. gr. 54. min.
latit. Sita Urb. Veteres eam Portum Santonum vocaverunt,
quod tunc Santonia adscripta esset, necnon optimus vine-
torum hujus Oceani plage portuum. Postmodum
Roula seu Rocella, Rochella, Rubella, demum Ru-
pella dicta est; nomina, quae saignum sanum indi-

Hujus Urbis portus opportunitas, ejusque navalis seu ca-
pidinis securitas jam pridem illum calabrem effecere, nec
non exteras naves penè innumeras, quae continuo ad eam
appellunt, ^{ut} attrahere. Praecipuum commercium caeret
ad Insulas Gajanam | Cajenne | S. Dominici | San. Domingo |
item ad Senegaliam | Senegali | ad Novam Franciam | Cana-
da | Carles, Portugalliam, et ad Insulas Accipitum | Ago-
res | Suedi, Dani, Angli, et Hollandi quotannis quam-
plurimas huc mittunt naves, quae vinum, Spiritum vini,
Sal, Chartam seu papyrum, Linum, byssum, et levioris
texturae pannum inde devehunt.

* Dum haec scribentur, hic Jesuitae habent Collegium, in quo humaniora,
nondum tota fran-
cia pulsicant fe-
lita.

Hic Jesuitae habent Collegium, in quo humaniora,
Philosophiam, et Theologiam docent.
2°. Rea. Insula | L' Isle de Ré | Sita in Oceano ver-
sus Occidentem uno à continente milliari et tribus à
Rupellâ. Ejus Longitudo est circiter quatuor, Latitu-
do duarum circiter Leucarum. Ante saeculum VIII.
hujus Insulae nulla fit apud Scriptores mentio, et in omnibus
monumentis, quae de illâ loquuntur, Radis, Ratis, seu
Insula Ratenis nuncupatur.

Olim in hac Insula calabra extitit Benedictinorum Monas-
terium, cujus origo ignota est; id duntaxat scitur, Hincol-
dum | Hunaud | Aquitania Ducem Ottonis filium ibi an. 744.
Monachum induisse. Saeculo IX. Nortmanni piratae illud de-
vastaverunt, et solo aquarunt. Saeculo XI. Comes de
Mabileone | Mauleon | sub quorum dominio tunc erat Insula,
eodem loco aliud excitaverunt B. V. Mariae consecratum, quod
usque ad Hugonatorum discordia et bellum stetit, à quibus
et funditus aversum est.

Anno 1457. Carolus VII. Francia Rex litteris patentibus
hos Insulanos à vectigalibus immunes fecit, eisque alia
adhuc jura et privilegia concessit hac conditione, ut nihil
ad apparatus maritimos et navales operam suam impigerent.
Post Caroli VII. tempora Rupellenses,
qui sibi, praeter Alnia dominium, in vicinas Insulas ma-
ritimum imperium arrogabant, hanc Insulam occupaverunt,
et sub dominationi adjunxerunt; quorum plerique Insulae
postea Calvinismo nomen dederunt. At postquam Ludovi-
cus XIII. an. 1625. navali proelio Rupellenses devicisset, tunc
hanc Insulam cepit sibi subiecit, atque in ea duo
regia munimenta extravit unum ad S. Martinum, ad
Bratram | la Brée | alterum. Cum Angli sub Duce
Buckinghamo illorum Architalafio Rupellâ ab exercitu
Ludovici XIII. circumclusa supplicia, allaturis venissent, ca-
sione factâ S. Martini munimentum frustra adorti
sunt praesidio Regis strenue illud defendente, cui et galli

Sub Duce Schombergio fieri auxilio. Redacta Rupella idem Ludovicus Rex S. Martini fanum munimentis nudari iussit. at Ludovicus XIV. illud, ut et tria alia huius Insulae loca novis propugnaculis munivit, ut eam ab hostium, praesertim Hollandorum invasionibus tutam praestaret.

Hae Insulae Sal et vinum abundantiter profert; vinum illius tamen non ita exquisitum est, sed mediocre duntaxat. Nec frumentum, nec focum habet; panis finasque numerat arbores. Quantum ad negotiationem commoda est, unde et populosissima, haecque continet barochias.

Anno 1712. inexplicabile ab aquis popa est detrimentum, quo omnia eius domicilia subversa fuerunt, ipsa vero ex parte in mari sepulta fuit.

3° Uliarins Insula | L'Isle d'Oleron | fretum Antiochenum | le Port d'Antioche | illam à Rea Insula coniungit; et fretum Maumussonium | Maumusson | à Santonia. Antiquis sub nomine Uliarins iam nota fuit; à Sidonio Apollinari saeculi V. Scriptores Oleris nuncupatur. Ejus longitudo est circiter quinque, latitudo autem duorum miliarium.

Idem Insulae iam à 700. annis expertissimorum Navigatorum nomen meruerunt, ut qui lei maritima et navalis leges tulerint, quae hodie dum adhuc Uliarins leges | les loix d'Oleron | vocantur.

Rupellenses saeculo XVI. hanc Insulam occupaverunt, et quia Insula propter Calvinismum, quem plerique amplexi fuerant, ipsis omnino addicti erant, eam conservare, donec Ludovicus XIII. illam sibi subegit, necnon eo loco, ubi vetus Castellum erat, munimentum extruicavit.

Olim à Santonia pendeat, post ab ea avulsa Alnis addita fuit. In ea numerantur 12000. Insulae. Solum ipsius fertilissimum est, frumento, Sale, vino, pa. dives. A munitissimo Castello in illius Orientali plaga collocato, et cui 600. milites sunt praesidio, protegitur. In ea continentur seu Barochia, Recolletorum Monasterium, et alia Beneficia. Oppidi ambitus una cum Castello sumit initium, videturque huiusmodi temporis in venustam Urbem excreverunt; in eo sunt duo Xenodochia unum pro militibus, alterum pro Operariis, et Lemigibus seu Nauticis.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page, including fragments like "Handwritten", "libri", "latitudo", "militibus", "venustam", "Xenodochia", "Operariis", "Lemigibus", "Nauticis".

Handwritten marginal notes on the right edge of the page, including fragments like "10", "65", "100", "110", "120", "130", "140", "150", "160", "170", "180", "190", "200", "210", "220", "230", "240", "250", "260", "270", "280", "290", "300", "310", "320", "330", "340", "350", "360", "370", "380", "390", "400", "410", "420", "430", "440", "450", "460", "470", "480", "490", "500".